

A PESTI ASSZONY.

□ Mostanában kezdik felfedezni a pesti asszonyt. (Ezt a szót ebben az írásban tessék gyűjtőnév gyanánt érteni, olyan gyűjtőnév gyanánt, amely asszonyra, leányra egyformán vonatkozik.) A pesti asszonyt felfedezték egyrészt azok a külföldi vándorapostolok, akik városról-városra járva úgy terjesztik a modern eszméket, amint valamikor fanatikus hittérítők vitték a különböző, egyedül idvezítő vallások ígéit idegen országok hitetlen népei között.

□ Másrészt a pesti asszony önmagát fedezte fel akkor, amikor az utóbbi időben feminista és egyéb egyesületekbe tömörült és hangoztatta az ő jogait, kötelességeit, programokba és alapszabályokba fektette le vágyait és törekvéseit. Olyan dolgok mindezek, amelyek aktuálissá teszik a pesti asszony definícióját, időszerűvé teszik, hogy megalkossuk a pesti asszony típusát.

□ Ez sokkal nehezebb dolog, mint amilyennek első elhatározásra látszik. Súlyosabb a feladat, mint amilyennek hiszik a belletristák, akik évtizedek óta igyekeznek regényekben, szindarabokban, novellákban — a kényelmesebb része kabarékuplékban — megalkotni a pesti asszony típusát. Sőt talán épen ők, a színpadok dráma — az ujság vonalalatti részének tárca — a kabarédobogó kupléirói azok, akik oly nehézzé teszik a pesti asszony definícióját.

□ Aki — és ez az embertípus egyáltalán nem ritka — először regényekből, elbeszélésekből, essaykból akarja az életet megismerni, ha egy nemzeti színházi előadás, vagy egy könyv olvasása után kilép az utcára, vagy benyit egy szalónba és ott keresi, akiről annyiszor olvasott a könyvekben és a lapokban, akit annyiszor mutattak be neki a színpadon, ha keresi a pesti asszonyt az életben, azt nem találja meg. És ez az ember kételkedni kezd, először önmagában, aki nem találta meg a pesti asszonyt, azután az írókban, akik annyiszor és annyféle megnyilvánulásban mutatták be neki a pesti asszonyt. Végül kételkedni kezd magában a pesti asszonyban, kételkedik abban, hogy egyáltalában létezik-e, egyáltalában van-e pesti asszony. Hiszünk, hogy a legutolsó kételkedés az az út, amelyik a megismerés felé vezet. A legjobb ösztönök mégis csak azok, akik sem magukban, sem az írókban, hanem a pesti asszonyban kételkednek. Mert a pesti asszony nincs.

□ Aki pedig ezek után a legutóbbi népszámlálás adataira hivatkozik, ki akarja mutatni, hogy Pesten

ennyi és ennyi asszony és leány él és azt hiszi, hogy ezzel már le is döntötte vakmerőnek látszó tételünk igazságát, az csalódik. Mert Pesten vannak ugyan asszonyok, gazdagok és szegények, szépek és nem szépek, fiatalok és olyanok, akik csak voltak fiatalok, de pesti asszony, az nincs. Az nem él; nem egzisztál. Aminthogy nem egzisztál pesti ügyvéd, pesti orvos, pesti kereskedő, sőt talán pesti polgár sem. Ezt a várost nem egy, a városnak tipikus lakói lakják, hanem európai típusok. Ami ügyvédeinket meg lehet találni Berlinben, orvosainkat Müzzuschlagban, tisztviselőinket Rómában is, asszonyainkat pedig Bécsben és Párisban és Londonban és Newyorkban, (Amerikát is európaiak lakják, nemcsak származásra, de életfelfogásra nézve is európaiak). Ami asszonyainkat meg lehet találni mindenütt a Paul Bourget regényeiben, az Ibsen Hedda Gablerjében, a Comédie Française színpadán, a berlini Unter den Lindenen, a Newyork melletti Tuxedo parkban, a velencei Szent Márk-téren, az óceánjáró gőzösök szalonjaiban, csakugy, mint a londoni Whitechapel proletárjainak inséges lakásaiban, a Monte Carloi játéktérben szintugy, mint a Svájcban emigrált orosz diákkisasszonyok fanatikus beszédektől hevített gyűlésein. Ami asszonyaink otthon vannak az egész világon. A világ pedig nagy, Pest ellenben végtelenül kicsi. És azért nincs joga Pestnek arra, hogy egy ilyen nagy, érdekes, megkapó és meggondolkoztató embertípust kisajátítson egyetlen gyűjtőnév alatt. Ez alatt a gyűjtőnév alatt: a pesti asszony.

□ □

□ Több oka is van annak, amiért nincs speciálisan pesti asszony. Az első: általános, gazdasági és szociális ok. Ez az ok, amire fentebb is rámutattunk, amikor megállapítottuk, hogy nemcsak pesti asszony nincs, de nincs speciálisan pesti ügyvéd, orvos vagy hivatalnok sem. Ugy hívhatnók ezt az okot, hogy nemzetközi szociális nivellálódás. És az ok okai: a vasut, a szállodák, a posta, az európai irodalom, amelynek termékei minden nyelvre le vannak fordítva az egyforma európai gondolatok, egyforma nyomorúságok, küzdelmek, vágyak, nehézségek és akadályok. Az ok az utóbbi évtizedeknek az a tendenciája, amely mindinkább hasonlóvá teszi Berlint Londonhoz, Bukarestet Párishoz és Lisszabont Szentpétervárhoz, az az irányzat, amely rohamos tempóban, de biztos eszközökkel egyetlen európai uniformist huz minden

nemzet fiaira és lányaira és lassanként megteremti, a közjogilag és nyelviileg bár széttagolt, de szociálisan egységes: Európai Egyesült Államokat. Azt a nagy országcsoporthoz, amelyben megszűnnek a nemzetek és kialakulnak a társadalmi osztályok. Azt az állapotot, amikor a magyar földbirtokos közelebb fog állani a porosz junkerhez, mint a magyar ujságíróhoz és viszont a magyar ujságíró közelebb lesz a bécsi ujságíróhoz, mint a magyar levélhordóhoz, aki legközelebbi társát a római levélhordóban leli meg. Az asszony pedig mindenütt egymásra lel. Amsterdamban és Firenzében, a frankfurti Römeren, a bécsi Kärthnerstrassen, sőt a pesti Andrásy-uton is megtaláljuk a pesti asszonyt, aki azonban mégsem a pesti asszony, hanem a középeurópai nő.

□ □

□ A második speciálisabb és éppen ezért érdekesebb oka annak, hogy miért nincs pesti asszony: a városnak, Budapestnek fiatalsága. Negyvenéves városban bolondság stílust keresni, könnyelműség itt stílust keresni akár az építészetben, akár a színjátszásban, akár az öltözködésben, akár az írásban, de legkevésbé az asszonyban. Nemcsak a francia színjátszás stílusát kellett, hogy évszázadokon át fejlessze Molière háza, a Comédie Française, nemcsak a mai olasz építőmestereknek kell a stílusig visszanyulni Michel Angeloig, aki a fényűző és eszes de la Rovére bitorosból lett II. Julius pápának hatalmas siremléket épített, a női stílust, a női típust, a női szalónokat, a női öltözködést, a női beszédet, a nőknek a férfiakal való vidám és mégis örvénylően mély, játszói, de mégis a pisztoly hideg csövével játszó, semmisnek tűnő, de mégis cleopatrai tragikumokat rejtő játékaikat kellett, hogy kifejlesszék az ősnők. Európában ezt meg is tették. Megtette Cicero leánya Tullia, aki a legelső szalónnak volt háziasszonya, megtette Impera, a „cortisana romana“ VI. Sándor pápa idejének legnagyobb kurtizánja, megtették mme Maintenon, mme Récamier, mme Stael, Ninon de l'Enclos, Montijo Eugenia, Rahel von Vernhagen, George Sand, Szonja Kovaleszka. De minek itt egy egész lexikont felsorolni. Nálunk nem tette meg senki. És akik tették Perényiné, Széchy Mária, Veres Pálné, azok iskolája, stílusa kiveszett. A pesti asszony nem a Széchy Mária leánya, de testvére annak a középeurópai nőnek, aki mme Récamiernek és Ludwig Tieck leányának unokája. Aminthogy a pesti író sem Ilosvai Selymes Péterhez csatlakozik, de azokhoz, akik Baudelairetől, Hebbeltől, Leoparditól tanultak írni.

□ □

□ Panaszkodjunk ezen? Főlöszleges volna két okból is. Az első ok, hogy panasszal nem segítünk a bajon; a második ok, hogy a baj nem is baj. Mi legalább semmi szerencsétlenséget nem látunk abban, hogy a pesti asszony olyan Charlotte Corday kalapot hord, amilyent az oszttendei strandon is hordanak és hogy a boáját épp úgy balról lógatja le a londoni jacquet

szabásu kabátja fölött, mint ahogy Berlinben teszik. Az sem katasztrófa, hogy mert a bécsi asszony meghallgatta Nelly Rousselt, meghallgatta őt a pesti is, semmi okot az öngyilkosságra abban nem látunk, hogy a londoni suffragettek példájára Bedy Schwimmer Rózsa kisasszony és szeretetreméltó társnői is választói jogot követelnek, nem baj, hogy a budapesti szalónok intérierjét a bécsi Olbrich eszméi szerint rendezik be és hogy a five o'clockok meghívóit londoniasan keskeny kartonokra írják. Mindez csak akkor volna baj, ha a pesti asszony izléstelenül helyezkednék el az Olbrich-féle interieurben és izléstelenül hordaná a párisi Pacquin-ruhákat. De a pesti asszony mindez izlésesen cselekszi. Igaz, hogy ez az izlés nemcsak az övé, hanem egész Középeurópáé. de a pesti asszony úgy hordja ezt az izlést (nemcsak ruhákat lehet hordani), mintha egyenesen az ő testére szabták volna.

□ □

□ Igazságtalanok volnánk, ha befejezésül nem koncedálnánk egy csipetnyi eredeti egyéniséget a pesti asszonynak.

□ Az ő specialitása, hogy az életet legtöbbször csak páholyból nézi végig. Az életet igen gyakran nem az életben éli végig, hanem csak az élet mellett, accanto della vita, mint az olaszok mondják. De — és amit koncedáltunk, azt rögtön vissza is kell, hogy vegyük — ez a specialitás nemcsak a pesti asszonyé, de a pesti férfié is, mindnyájunké, pestieké. A pesti férfi megelégszik azzal, hogy a nagy külföldi házaknak csak kópiáit építse, az európai bankoknak csak kópiáit alapítsa, a középeurópai vállalatoknak csak halovány árnyait igazgassa. Ez a mi tragikumunk. Az élet igazi, nagy eseményeit, a nagy vállalkozásokat és a nagy szélhámosságokat, a nagy kutatásokat és a nagy panamákat, a nagy művészeti eseményeket és a nagy bűnpereket (az igazán nagyokat), mi csak a lapok hasábjain át élvezzük végig. A pesti asszony is nagy többségében megelégszik azzal, hogy a házasságtörési, válási, szökési és férfiaknak ezreivel való tönkretevési játékaikat a Henri Becque, Dumas, Ibsen, Shaw darabjaiból, Bourget, Bang, Schnitzler regényeiből, a Tosellinéről és Schönebeck őrnagynéről szóló hírlapi tudósításokból kostólja meg.

□ De — és itt is csak mentegezni tudunk — ez sem tulságosan nagy baj. Hiszen mi, pesti férfiak is csak távolról kísérvük figyelemmel a Frithjof Nanseneket, Marconikat, Nasikat, Rochetteokat. Magunk sem vagyunk sem hősök, sem nagystilű emberek és ami bennünk van, az legfeljebb a nagystilű emberek megértése. És ezért elégedünk meg az elméleti Hedda Gablerekkel és Nórakkal. Ezeknek lányai már ugyis husból és vérből való Hedda Gablerek lesznek. De azok mellett már igazi hősök és igazi harcosok fognak élni. Nekünk színházi közönségnek és ujságolvasó embereknek fiai.

LAKATOS LÁSZLÓ